

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, alta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Ki Tavo Tarih Bilinci

Ki Tavo *perasha'sı bikurim*, yani ilk meyvelerin Bet Amikdaş'a getirilme seremonisiyle başlar. Mişna bu seremonide neler olduğunu ayrıntılı bir şekilde anlatır:

Yeruşalayim'e yakın olanlar taze incir ve üzüm getirirdi ve uzaktakiler kurutulmuş incir ve üzüm getirirdi. Bir boğa önlerinde giderdi; boynuzları altın kaplıydı ve başında zeytin [dallarından yapılmış] bir taç [vardı]. Yeruşalayim'in yakınına varmalarına kadar önlerinde flüt çalınırdı. Yeruşalayim'in yakınına vardıklarında önlerinden [ulaklar] gönderirler ve *bikurim*lerini süslerlerdi. Yöneticiler, başkanlar ve [Bet Amikdaş'ın] hazinedarları onları karşılamaya çıkarlardı. Gelenlerin onuruna göre [onlar da aynı sırayla karşılamaya] çıkarlardı. Ve Yeruşalayim'deki tüm zanaatkarlar onların önünde ayağa kalkıp onları selamlarlardı: "Falanca yerin insanları kardeşlerimiz; hoş geldiniz."

Tapınak Tepesi'ne varmalarına kadar önlerinde flüt çalınırdı. Tapınak Tepesi'ne vardıklarında, Kral Agripas bile sepeti omzuna alıp girer, *Azara'*ya [=Bet Amikdaş'ın avlusuna] varana kadar [yürürdü].

Bikurim 3:3-4

Muhteşem bir seremoniydi. Ancak tarihi bağlamda bu seremoninin en dikkat çekici

yönü her bireyin dile getirmesi gereken beyandı:

"Babam göçebe bir Arami'ydi; az sayıda insanla Mısır'a inip orada gurbette yaşadı ve orada büyük, güçlü ve kalabalık bir ulus haline geldi... Ve A-Şem bizi Mısır'dan kuvvetli bir el ve uzanmış bir kolla, büyük bir korku [salarak], işaretler ve mucizelerle çıkardı."

Devarim 26:5-10

Bu kısım çok iyi bilinir. Pesah'ın başında, Seder gecesinde Agada'nın bir parçası olarak açıklanan metin haline gelmiştir. Ancak ona olan aşinalığımız, bu sözlerin devrimci niteliğini gözden kaçırmamıza yol açmamalıdır. Bu sözleri dinlediğimiz zaman, düşünce tarihinin en büyük devrimlerinden birine tanık oluyoruz.

Eski çağ insanları – en çok da hasadı ve ona bağlı diğer tüm olguları düşündüklerinde – tanrıları doğada görürlerdi. Doğa değişmez. Doğal zaman döngüseldir – yılın mevsimleri, gezegenlerin dönüşü, doğum, ölüm ve yeni yaşam döngüleri. Eski çağda insanlar geçmişi düşündüklerinde, düşündükleri şey tarihsel değil, mitsel, metafiziksel, kozmolojik bir geçmişti – dünyanın elementler arasındaki mücadeleden oluşmasından önceki kadim zamandı; zamandan önceki zamandı.

Bu tam da Antik Yisrael'de olmayan şeydir. Aslında başka türlü olabilirdi. Şayet

Yahudilik farklı türden bir din olsaydı, ilk ürünleri getirenler belki de Tanrı'ya, O'nun yaratılışın Eser Sahibi ve yaşamı İdame Ettiren olmasına vurgu yapan bir övgü şarkısı söylerlerdi. Teilim Kitabı'nda bu gibi bazı şarkılar görmekteyiz:

*A-Şem'e şükranla şarkı söyleyin,
Tanrımıza lirle müzik yapın –
gökyüzünü bulutlarla kaplayan,
yeryüzüne yağmur hazırlayan,
dağlarda çimen bitmesini sağlayan,
hayvana yiyeceğini veren...*

Teilim 147:7-8

Bikurim beyanının önemi, doğa hakkında değil, tarih hakkında olmasından kaynaklanır. Bu metin, Ataların günlerinden Mısır Çıkışı'na ve ardından Ülke'nin fethine kadar uzanan olaylar silsilesinin çok özlü bir anlatımıdır. Bunun gerektirdiği entelektüel dönüşüme ilişkin en iyi analizi Yosef Hayim Yerusalmi sunmuştur:

Tarihe ilk kez belirleyici bir önem atfeden ve bu şekilde yeni bir dünya görüşü oluşturan [halk], Antik Yisrael olmuştur... Bir anlamda, insan ile Tanrı arasındaki kritik karşılaşma, birden bire "doğa ve kozmos" alanından, artık Tanrı'nın meydan okuması ve insanın cevap vermesi şeklinde algılanan "tarih" düzlemine kaymıştır... Antik Yisrael'de ritüeller ve bayramlar artık öncelikli olarak tarihsel zamanı imha etmeyi amaçlayan mitolojik arketiplerin tekrarları şeklinde değildir. Geçmiş çağrışımlarında bu, ilkel değil, Yisrael tarihinin büyük ve kritik anlarının gerçekleştiği tarihsel geçmiştir... "*Hatırla!*" emrinin bütün bir halk tarafından dini bir zorunluluk olarak hissedildiği tek ulus Yisrael'dir ve bu başka hiçbir yerde görülmemiştir.

Zahor: Jewish History and Jewish Memory, s. 8-9

Bu tarih, akademik, yani yalnızca bilginlere veya edebi bir seçkinler zümresine açık olan bir alan değildi. Herkese aitti. Söz konusu beyan herkes tarafından dile getirilirdi. Kişinin halkının tarihini bilmesi, inanç toplumuna mensup olmanın temel bir parçasıydı. Sadece bununla da kalmıyordu; beyan, birinci şahsın ağzından söyleniyordu: "Babam... Ve A-Şem bizi... çıkardı. Bizi bu yere getirdi." Hahamlarımızı "Her nesilde kişi kendisini Mısır'dan şahsen çıkmış gibi görmekle yükümlüdür" (*Mişna, Pesahim 10:5*) ilkesini dile getirmeye sevk eden de tarihin bu şekilde içselleştirilmesi olmuştur. Bu, tarihin hafızaya dönüştürülmesidir.

Yahudi olmak, kırk asra ve yeryüzündeki neredeyse tüm ülkelere yayılan bir hikâyenin parçası olmak demektir. Isaiah Berlin'in ifade ettiği gibi:

Kendi Yahudi kimliği hakkında bilinçli olan tüm Yahudiler tarihle iç içedir. Bir toplum olarak, devamlılığını sürdürebilmiş diğer tüm toplumlardan daha uzun süreli anılara sahiptirler, onlarınkinden daha uzun bir devamlılığın farkındadırlar.... Yahudilerin kendileri her zaman böyle düşünmese bile, hiç değilse dünyanın geri kalanının derhal Yahudi Halkı olarak tanıdığı bu benzersiz bileşime başka hangi unsurlar katılmış olursa olsun, tarih bilinci – geçmişle bir süreklilik duygusu – bunlar arasında en güçlü olanlardan biridir.

Against the Current, s. 252

Yahudiliğin, bireye yaptığı vurguya rağmen, bireyin ne olduğu hakkında kendine has bir anlayışı vardır. Biz yalnız değiliz. Hobbes'tan itibaren Batı felsefesinde karşılaştığımız "atomik birey" – kendi başına ve kendisi için var olan benlik – anlayışına Yahudilikte hiç rastlanmaz. Bunun yerine, kimliğimiz, yatay düzlemde

başka bireylerle bağlantılıdır: ebeveynlerimiz, eşimiz, çocuklarımız, komşularımız, cemaatimizin mensupları, vatandaşlarımız, Yahudi kardeşlerimiz. Bunun yanında dikey düzlemde de bizden önce yaşamış ve hikâyelerini kendi hikâyemiz haline getirdiğimiz kişilere bağlıyız. Yahudi olmak, nesiller zincirinde bir halka, biz doğmadan çok uzun zaman önce başlamış ve biz öldükten çok uzun süre sonra da devam edecek olan bir dramda bir karakter olmak demektir.

Hafıza, kimliğin vazgeçilmez bir parçasıdır – Yahudilik bunu ısrarla vurgular. Biz hiçlikten gelmedik; hikâyemiz de bizimle sona ermeyecektir. Biz kadim bir ağacın yapraklarıyız, uzun ve hâlâ yazılmakta olan bir hikâyenin bölümleriyiz, Kitap Halkı'nın kitabında bir harfiz.

Bu tarih bilincinde son derece önemli bir husus vardır. İnsanların öğrenmesinin, gelişmesinin, çoğu zaman işlevsiz ve yıkıcı olabilen içgüdülerimizin üzerine yükselmesinin, ahlaki ve manevi olgunluğa erişmesinin ve onur ve cömertliğin hüküm sürdüğü bir toplum yaratmasının zaman aldığı gerçeğini yansıtmaktadır – ki bu da başlı başına Tanah'ın büyük temalarından

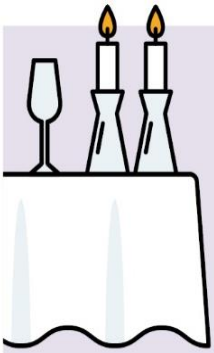
biridir. Antlaşmanın uzun bir zamana yayılmasının ve – Hahamlarımıza göre – Sinay Dağı'ndaki antlaşmanın tek uygun garantörlerinin henüz doğmamış çocuklar olmasının sebebi budur.

Yeryüzünde ölümsüzlüğe en yakın olduğumuz nokta burasıdır: atalarımızın umutlarının koruyucuları ve gelecek nesiller uğruna antlaşmanın yediekinleri olduğumuzu bilmek. İşte Bet Amikdaş döneminde insanlar ilk ürünlerini Yerusalayim'e getirdikleri ve doğayı kutlamak yerine, kendi halklarının tarihini “Babam göçebe bir Arami” olduğu zamandan şimdiye kadar kutladıkları zaman olan buydu. Moşe'nin gelecek nesillere yönelik son sözlerinde söylediği gibi:

Ezel günlerini hatırla; anlayın her bir neslin yıllarını. Babana sor ve anlatacak sana; Bilgelerine – ve açıklayacaklar sana.

Devarim 32:7

Yahudi olmak, halkımızın tarihinin içimizde yaşamaya devam ettiğini bilmektir.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Nereden geldiğimizi bilmek, kim olduğumuzu ve bugün yaptığımız seçimleri nasıl şekillendirir?
2. Yahudilik geçmişi hatırlamaya neden bu kadar güçlü bir vurgu yapıyor olabilir?
3. Kendinizi “nesiller zincirinde bir halka” olarak görmek ne demektir ve bu, ne gibi sorumluluklar doğurabilir?